

REIS WERKGROEP COMANDĂU

Gottfried Gelaudemans, Marleen Reukema en Elvire ten Berge-de Ridder zijn in juni vanuit Hoek van Holland vertrokken naar Comandau in Roemenië om daar polshoogte te gaan nemen. Hier volgt een reisverslag van Elvire ten Berge:

Na het inchecken donderdags hebben we op Schiphol nog wat cadeautjes ingeslagen voor Comandau. De KLM-vlucht verliep prima. Om 13.45 u plaatselijke tijd landden we in Boekarest bij een de temperatuur van 35 graden. Met onze huurauto mét airco zijn we direct op weg gegaan naar Covasna. Bij het eerste het beste benzinstation zijn we direct gestopt om flesjes water te kopen. Het asfalt werd gekoeld met water. Warm, warm, warm!

Landschap – De mooie rit van meer dan 260 km. van Boekarest via Ploiesti, Sinaia en Brasov naar Covasna ging door een glooiend en later bergachtig landschap. Jammer genoeg ging het onderweg onwieren. Vlakbij Covasna zagen we in een dorp nog erg veel ooievaarsnesten. Rond 18.30 uur bereikten we pension Schneider. De doorgaande weg waaraan het pension ligt is een soort kinderkopjesstraat met overal kuilen en gigantische plassen vanwege het onweer. Het is slalom rijden als je de auto heel wilt houden. Aan de eenvoudige maar goede avondmaaltijd in ons pension hebben we bij een glas lokaal bier en wijn de strategie voor de volgende dag besproken.

Op weg naar Comandau – Na een ontbijt van brood met tomaten, paprika, worst en kaas hebben we afscheid genomen van de pensionhoudster en haar verblijd met een Hollandse kalender. We vertrokken bij heel slecht weer; bij aankomst in Comandau regende het hard en was het slechts 14 graden.

Het is ongeveer 18 kilometer rijden van Covasna naar Comandau. Aan het begin van de klim naar boven staan nog twee grote kúrhotels en een cardiologisch complex. Vergane glorie uit de tijd van het vorige regime. Verder is er een vervallen treinstation te zien.

Vroeger liep er een spoorverbinding voor het houttransport, maar sinds het sluiten van de houtzagerij in 1999 is de trein verleden tijd.

Zodra we buiten Covasna komen is de weg onverhard, met veel kuilen en gaten (door het water dat erin staat zie je niet hoe diep ze zijn) en veel bochten. Op de weg naar boven kwamen we een grote vrachtauto's tegen geladen met hout en dan moet je maken dat je weg komt. Onze chauffeur Marleen heeft de proef prima doorstaan. De natuur is prachtig; we reden door hele mooie bossen naar het plateau waarop Comandau, de hoogst gelegen plaats van Roemenië, ligt.

Comandau - Rond half elf waren we bij het gemeentehuis, echt armoe troef! Daar waren mevrouw Kocsis, Bela Opra, het huidige schoolhoofd, aanwezig om ons te verwelkomen en na verloop van tijd kwam ook Bela Kocsis, de burgemeester. Hij was heel blij om Gottfried weer te zien. Met hulp van Linda, onder het genot van één kop koffie, hebben we gesproken over de kleding en het transport, over het koeienproject dat de armste gezinnen in het dorp regelmatig van melk voorziet, over spullen die men nodig heeft. Voor de school zijn dat brandblussers (geen poeder), meubilair, nieuwe vloeren.

Tegenbezoek - Ook een tegenbezoek van Bela Kocsis naar Nederland op onze uitnodiging, inclusief een bezoek aan zijn ambtgenoot van de deelgemeente Hoek van Holland, is door ons ter sprake gebracht. De heer Kocsis was daarover zeer verheugd.

Op locatie – Met Bela Opra, schooldirecteur, hebben we de school bezocht. Een groot houten gebouw, L-vormig. Het telt twee etages, maar de bovenste nog niet zo lang geleden aangebrachte houten verdieping moet er weer af, omdat de fundering niet in orde is.

Beneden zien we lange gangen met klaslokalen aan een zijde, alles schoon, maar vreselijk oud en versleten. In ieder lokaal een grote stoof als verwarming, schoolbord, bureau onderwijzer en stoel alles uit het jaar 0. Wij zouden het niet op een rommelmarkt kopen.

Kale planken vloer, vieze planten dik onder het stof. Alles achter tralies tegen inbraak.

Van elk schooljaar hangt er een grote fotolijst met de leerlingen, die afzwaaien en hun onderwijzers. De lerarenkamer is ook heel armoedig. Er liggen wel versleten kleden op de kale houten vloer, maar de bekleding op de stoelen is kapot.

Buiten ligt een enorme hoeveelheid houtopslag. Opra vertelde dat het ongeveer de helft is van wat nodig is voor de komende winter. Het is een groot terrein waarop de school staat. Geen verharding, alleen gras en zand.

Wel hangen aan de buitenkant bloembakken gevuld met bloemen; dat ziet er gezellig uit.

Koeienproject – We gaan terug naar het gemeentehuis voor een gesprek met Jonas Opra, de locoburgemeester en broer van het schoolhoofd. Hij is dé koeienexpert. We hebben hem uitgebreid aan de tand gevoeld over de gezondheid van 'onze' koe Jozefina. Het gaat goed met haar; ze heeft inmiddels haar 3e kalfje gekregen. Opra vertelt dat de boer als betaling voor het verzorgen van Jozefina, de kalfjes krijgt. Tussendoor bezoeken we de boer en zijn stal. Eén grote blubberbende. Ook hier geen verhard deel of weg. Het is hier zand óf gras óf blubber waar je op loopt.

Iedere dag krijgen 12 mensen 1½ liter melk en dat in 10 groepen, op dag 11 is groep 1 weer aan de beurt. We kregen een kopie van de lijst van de mensen die de melk ontvangen. We hebben in het dorp met Linda rondgelopen en navraag gedaan. Inderdaad troffen we ondanks de regen enkele mensen buiten, die vertelden gebruik te maken van deze melkregeling.

Hooiproject - We hebben Jonas uitgelegd dat we het wintervoer anders willen regelen. Omdat er 80% werkloosheid heerst in Comandau, hebben we voorgesteld, dat de burgemeester ervoor zorgt dat werklozen zo snel mogelijk aan de slag gaan om te hooien (gras groeit er nu overal in overvloed) en ervoor zorgen dat er genoeg voer en stro is voor de winter. Hiervoor ontvangen ze van ons, indien hij binnen 14 dagen een goed actieplan via de fax naar ons stuurt, een bedrag van € 250,--. Zodoende hopen we enige mate van solidariteit en zelfwerkzaamheid op te roepen. De burgemeester verwacht dat degenen, die kunnen hooien, maar niet in aanmerking komen voor de melk, daarvoor niet te porren zijn. We stellen dat hij de aangewezen persoon is om hen te motiveren. Aan de slag dus! De burgemeester en zijn gezelschap luisterden met verbazing en interesse naar ons voorstel. We zijn erg benieuwd wat er gaat gebeuren in de komende weken.

Lunch – Rond twee uur 's middags werden we uitgenodigd in restaurant Katerina, eigendom van mevrouw Kocsis voor de lunch. Eerst hebben wij daar onze cadeaus overhandigd waaronder ook het dienblad met de foto's voor het gemeentehuis. Verder informatie over de deelgemeente Hoek van Holland, folders en Get Hoekt. Voor burgemeester Bela Kocsis een fles Ketel in een prachtig koffertje met koeler en schenkruit. Een memoryspel van Nijntje voor de school, een kalenders met een Hollandse molen met delfts blauw opdruk en een sleutelhanger met klompjes.

Als aperitief kregen we een heerlijk eigen gemaakt drankje: bessen met zoet bessensap en alcohol aangeboden, gevolgd door soep en karbonade met puree, sla en warme cantharellen. Verder was er water, bier en wijn.

Kledingactie - Na de lunch togen we weer naar het gemeentehuis om de opslag van de door ons gestuurde goederen te bekijken en ja hoor daar stond alles wat de week ervoor verstuurd was. Voortzetting van de kledingactie is een vorm van directe hulp aan de allerarmsten in het dorp, die absoluut zeer noodzakelijk blijft in de komende jaren. Vooral de kinderen en oudere, al langer gepensioneerde mensen hebben behoefte aan warme winterkleding tijdens de lange winters.

Sport – Sport is de enige vorm van afleiding voor de jeugd. Er is hoop op de bouw van EU/overheidswege van een sportzaal zodat er vanaf volgend jaar ook 's winters gesport kan worden. De burgemeester vraagt of het mogelijk is voor de voetballende jeugd voetbalkleding te sturen van 2 verschillende clubs. Ballen, gebruikte nog goede voetbalschoenen zijn ook zeer welkom. Misschien iets om naar te vragen bij de fuserende Hoekse voetbalverenigingen? Er is een sleepliftje van 300 meter dus skikleding, ski's en toebehoren, maar ook tennisrackets, tennisballen en hockey- en kunstschaatsen zijn gewild.

Rondrit - Inmiddels was het droog en de zon was gaan schijnen. We hebben nog een bezoek gebracht aan de protestantse kerk, villa/pension Montana van de eigenaar van de meubelfabriek beneden in het dal, de katholieke kerk, de lokale kroeg: een schuurtje van hout. Aan het einde van de middag hebben we afscheid genomen van burgemeester Bela Kocsis. De burgemeester meldde dat hij grond aan ons geeft als we daarop bouwen. Houten recreatiewoningen zoals op het Hoekse strand?

Terugreis - Rond 17.00 uur gaan we de berg weer af. Twee keer worden we bijna van de weg gedrukt door grote vrachtwagens. Na een paar boodschappen in een supermarkt, eigenlijk buurtwinkel, in Covasna genieten we in ons pension van de inmiddels bekende soep, witte rijst en blanke ragout, echt heerlijk. Er stonden in het eetzaaltje mooie tafels gedekt voor een einde-schooljaarsfeest op zaterdagmiddag. We concludeerden dat de tegenstellingen tussen arm en rijk in dit land nog groot zijn. De tegenstelling tussen 'ons' bergdorp Comandau, nog geen 20 kilometer van onze overnachtingsplaats, en de bewoonde wereld 'beneden' zijn zelfs schrijnend te noemen.

Terug naar Boekarest - Zaterdagochtend hebben we afscheid genomen van onze tolk en zijn we richting Kezdi gereden. In Kezdi even rondgelopen en koffie gedronken met gebak op een terrasje, omgerekend voor nog € 2,00 per persoon. Verder richting Boekarest via Brasov en Bran waar het kasteel van Dracula staat. Bran is één grote "kermis", maar wel heel gezellig. Het kasteel ligt boven op een rots van waaruit we een prachtig uitzicht over het dal. Verder zuidwaarts hebben we honing gekocht. In Targoviste hebben we voor nauwelijks € 3,50 onze huurauto in 20 minuten laten wassen, want met de blubber van Comandau tot op het dak wilden we niet de bewoonde wereld verder inrijden. We rijden verder over de snelweg naar Boekarest: vier banen, geen middenberm. Voetgangers steken over en met 100 km ineens remmen voor een paard- en wagen op de weg is ook heel gewoon.

Zondag hebben we gebruikt om in Sinaia het Peles kasteel te bezoeken. Onderweg hebben we ook een klooster en orthodoxe kerk bezocht. Bij de kerk stonden buiten metalen kasten op poten met deurtjes. Daarachter een bak met water en kaarsenhoudertjes; de kaarsjes worden hier dus buiten de kerk aangestoken en gebrand.

Maandagmorgen zijn we op tijd op de luchthaven om onze auto in te leveren, in te checken en terug te vliegen. Vermoeid maar een schat aan ervaringen en inzichten rijker zetten we weer voet op Nederlandse bodem.

Meer foto's op www.egbertuslambertus.nl .
